

Notatki odonatologiczne z okolic Jeziora Wigierskiego

Grzegorz TOŃCZYK

Odonatological notes from the vicinities of the Wigry Lake. – Two week reconnaissance of the area of the Wigry National Park led to record 26 species of dragonflies. To the most interesting species belonged: *Anax parthenope*, *Erythromma viridulum* and *Sympetrum pedemontanum*.

Jezioro Wigierskie i teren je otaczający, objęty ochroną w formie Wigierskiego Parku Narodowego, to rejon odznaczający się dużym bogactwem odonofauny. Według danych przedstawionych przez BUCZYŃSKIEGO, TOŃCZYKA (2004) na terenie Wigierskiego PN stwierdzono występowanie 51 gatunków ważek, co wśród parków narodowych stawia teren ten na drugim miejscu po Poleskim PN i Wielkopolskim PN, w których stwierdzono występowanie 52 gatunków. Duża liczba stwierdzonych gatunków, nie jest jednak wynikiem kompleksowych badań obejmujących okolice Jeziora Wigry. Większość danych pochodzi z cząstkowych opracowań dotyczących tylko niektórych części tego obszaru. Dane pochodzą z opracowań DEMELA (1924) i SUMIŃSKIEGO (1924, 1925) oraz kilku prac magisterskich wykonanych w Akademii Rolniczej im. Cieszkowskiego w Poznaniu. W syntetycznym opracowaniu BUCZYŃSKIEGO, TOŃCZYKA (2004) znalazły się też dane oryginalne autorów.

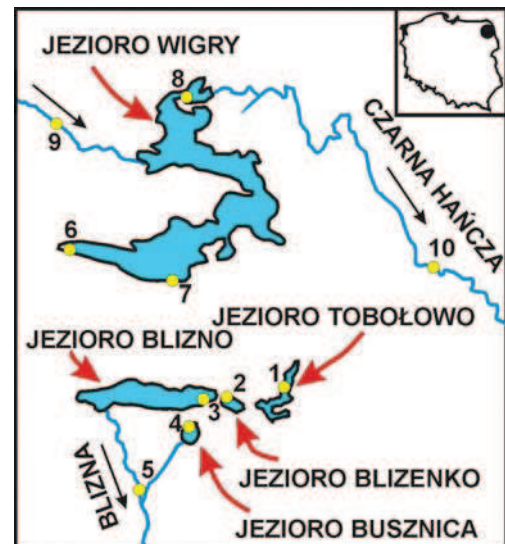
Niniejsze opracowanie dotyczące terenu Wigierskiego PN i jego najbliższych okolic jest wynikiem nieregularnych obserwacji przeprowadzonych podczas wyjazdu wakacyjnego autora na przełomie lipca i sierpnia 2005 roku. Zgromadzone dane są wynikiem obserwacji, odławiania pojedynczych imagines, zbierania wylinek i larw. Badania przeprowadzono na 10 stanowiskach reprezentujących siedliska jeziorne i rzeczne – ich rozmieszczenie zostało przedstawione na Rys. 1. Przez stanowisko należy rozumieć w przypadku jezior – odcinek długości około 100 m obejmujący zarówno strefę litoralu jak i otoczenia jeziora; w przypadku rzek na jednym stanowisku prace prowadzono na dwóch 50 m odcinkach obejmujących rzekę i jej otoczenie.

Badania przeprowadzono na 10 stanowiskach:

1. Jezioro Tobołowo w pobliżu miejscowości Kopanica.
2. Jezioro Blizenko w pobliżu miejscowości Danowskie.
3. Jezioro Blizno w pobliżu miejscowości Danowskie.
4. Jezioro Busznica – położone na południe od

Jez. Blizno.

5. Rzeka Blizna – na odcinku między Jez. Blizno a Jez. Długim Augustowskim w pobliżu miejsca znanego jako Uroczysko Powstańce.
6. Jezioro Wigry – Zatoka Uklei w pobliżu miejscowości Powały.
7. Jezioro Wigry w pobliżu punktu widokowego w miejscowości Bryzgiel.
8. Jezioro Wigry w pobliżu przystani żeglugi śródlądowej w Wigrach.
9. Rzeka Czarna Hańcza w okolicy miejscowości Sobolewo.
10. Rzeka Czarna Hańcza przy moście w Głębokim Brodzie.

Rys. 1. Rozmieszczenie badanych stanowisk (numeracja jak w tekście).

Fig. 1. Localisation of study sites (numbering like in the text).

Ogółem odnotowano występowanie 26 gatunków ważek (Tab. 1 na stronie 41). Wszystkie były już podawane z tego regionu (BUCZYŃSKI, TOŃCZYK 2004). Odnotowane ważki to głównie formy eurytopowe, z których jedna część stwierdzana jest w jeziorach, a druga część jest typowa dla rzek. Największą liczbę gatunków wykazano z Jez. Tobołowo – jednak jest to wynikiem najczęstszych kontroli na tym stanowisku i nie może świadczyć o największej różnorodności odonofauny spośród badanych jezior.

Najciekawszym z obserwowanych gatunków wydaje się być *Anax parthenope* (Sél.) (Fot. 1), który na badanych jeziorach okazał się najliczniej występującą ważką z podrzędu Anisoptera. Obserwacje te potwierdzają dane SUMIŃSKIEGO (1924,

1925) oraz BUCZYŃSKIEGO i in. (2001), z których wynika, że ten pontyjsko-śródziemnomorski gatunek – wg klasyfikacji DEVAL'ego (1976) – jest bardzo powszechny w najzimniejszym regionie Polski. Ciekawą obserwacją jest też wykazanie innego ciepłolubnego gatunku ważki – *Erythromma viridulum* (Charp.) z Jez. Tobołowo i Jez. Busznica. W pobliżu Jez. Busznica obserwowano też jednego samca *Sympetrum pedemontanum* (All.), wykazywanego w tym regionie dotychczas tylko z pojedynczego okazu złowionego na terenie Wigierskiego PN (BUCZYŃSKI, TOŃCZYK 2004). Gatunek ten, dość rzadko wykazywany, prawdopodobnie jest stałym elementem fauny północno-wschodniej Polski, co potwierdzają dane o jego rozmieszczeniu na Północnym Podlasiu podawane przez BYSTROWSKIEGO (2003).

Fot. 1. Samiec *Anax parthenope* (Sél.) złowiony nad Jeziorem Tobołowo (leg. A. Tończyk, fot. G. Tończyk).

Fot. 1. Male of *Anax parthenope* (Sél.) collected at Tobołowo Lake (leg. A. Tończyk, phot. G. Tończyk).

Tab. 1. Wykaz ważek stwierdzonych nad Jeziorem Wigry i w jego okolicach. Numeracja stanowisk jak na Rys. 1.
Tab. 1. Dragonflies recorded at the Wigry Lake and its vicinities. The numbering of localities like in the Fig. 1.

Gatunek – Species	Stanowiska – Localities									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. <i>Calopteryx virgo</i> (L.)	+		+		+				+	+
2. <i>Calopteryx splendens</i> (Harr.)					+				+	+
3. <i>Lestes sponsa</i> (Hansem.)	+					+				+
4. <i>Platycnemis pennipes</i> (Pall.)	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
5. <i>Ischnura elegans</i> (Vander L.)	+	+	+	+		+	+	+	+	+
6. <i>Enallagma cyathigerum</i> (Charp.)	+	+	+	+		+	+	+		
7. <i>Pyrrhosoma nymphula</i> (Sulz.)					+					
8. <i>Coenagrion puella</i> (L.)	+	+	+	+	+	+	+			+
9. <i>Coenagrion pulchellum</i> (Vander L.)		+		+		+	+			+
10. <i>Erythromma najas</i> (Hansem.)	+	+	+	+	+		+			+
11. <i>Erythromma viridulum</i> (Charp.)	+			+						
12. <i>Gomphus vulgatissimus</i> (L.)					+				+	+
13. <i>Ophiogomphus cecilia</i> (Fourcr.)		+			+				+	
14. <i>Onychogomphus forcipatus</i> (L.)					+				+	
15. <i>Aeshna cyanea</i> (O.F. Müll.)	+	+	+		+	+		+		+
16. <i>Aeshna grandis</i> (L.)	+	+		+				+		
17. <i>Aeshna mixta</i> Latr.	+	+	+	+				+		
18. <i>Anax parthenope</i> (Sél.)	+	+	+	+		+	+	+		
19. <i>Cordulia aenea</i> (L.)	+		+							
20. <i>Somatochlora metallica</i> (Vander L.)	+	+	+	+		+		+		+
21. <i>Libellula quadrimaculata</i> L.	+									
22. <i>Orthetrum cancellatum</i> (L.)	+	+	+	+				+	+	
23. <i>Sympetrum pedemontanum</i> (All.)				+						
24. <i>Sympetrum sanguineum</i> (O.F. Müll.)	+	+	+	+		+				+
25. <i>Sympetrum striolatum</i> (Charp.)	+						+	+		
26. <i>Sympetrum vulgatum</i> (L.)	+			+	+					+
Suma – Total:	19	14	13	15	11	10	8	10	8	13

Ciekawą i dobrze wykształconą fauną ważek charakteryzowały się również badane rzeki. Stwierdzenie na dwóch stanowiskach (rz. Blizna – Uro-

czyisko Powstańce i rz. Czarna Hańcza w okolicy Sobolewa), aż trzech gatunków z rodziny Gomphidae: *Gomphus vulgatissimus* L., *Ophiogomphus ce-*

cilia (FOUCR.) i *Onychogomphus forcipatus* (L.), świadczy zarówno o wysokiej jakości wód jak i o dużym stopniu naturalności badanych rzek. Zestaw gatunków stwierdzonych na omawianych wyżej dwóch stanowiskach oraz charakter badanych rzek stwarzał także możliwość wykazania z tego terenu rzadkiego w Polsce szklarnika leśnego – *Cordulegaster boltonii* (DONOV.). Mimo kilkukrotnych powtórzeń obserwacji nie odnotowano tego gatunku. Potwierdza to zdanie BERNARDA (2000), który badając rzeki w omawianym rejonie nie stwierdził występowania *C. boltonii*, tłumacząc to względami zoogeograficznymi, czyli słabnącą w części wschodniej areału częstotliwością występowania tego gatunku.

Fot. 2. Samiec *Ophiogomphus cecilia* (FOUCR.) w pajęczynie (Czarna Hańcza, Głęboki Bród, fot. G. Tończyk).

Fot. 2. Male of *Ophiogomphus cecilia* in a spider net (the river Czarna Hańcza in Głęboki Bród, phot. G. Tończyk).

Trzecie z badanych stanowisk rzecznych miało odmienny charakter (rzeka o wolnym przepływie wody, mocno zarośnięta roślinnością wodną), czego wyrazem jest stwierdzenie na nim 13 gatunków ważek, w tym wielu form typowych dla wód stoją-

cych. Nie stwierdzono na tym stanowisku przedstawicieli gadziogłówkowatych (Gomphidae) poza jednym osobnikiem *O. cecilia* znalezionym w pajęczynie (Fot. 2).

Piśmiennictwo

- BERNARD R. 2000. Stan wiedzy o występowaniu i biologii *Cordulegaster boltonii* (DONOVAN, 1807) (Odonata: Cordulegastridae) w Polsce. Roczniki naukowe Polskiego Towarzystwa Ochrony Przyrody „Salamandra”, 4: 55-87.
- BUCZYŃSKI P., CZACHOROWSKI S., LECHOWSKI L. 2001. Niektóre grupy owadów wodnych (Odonata, Heteroptera, Coleoptera, Trichoptera) projektowanego rezerwatu „Torfowiska wiszące nad jeziorem Jaczno” i okolic: wyniki wstępnych badań. Roczniki naukowe Polskiego Towarzystwa Ochrony Przyrody „Salamandra”, 5: 27-42.
- BUCZYŃSKI P., TOŃCZYK G. 2004. Rola parków narodowych w ochronie ważek (Odonata) w Polsce. Parki Narodowe i Rezerwaty Przyrody, 23 (3): 357-380.
- BYSTROWSKI C. 2003 (2002). Nowe dane o występowaniu *Sympetrum pedemontanum* (Allioni, 1766) (Odonata, Libellulidae) na Północnym Podlasiu. Nowy Pamiętnik Fizjograficzny, 1 (2): 209-214.
- DEMEL K. 1924. Ugrupowanie ekologiczne makrofauny w strefie litoralnej jeziora Wigierskiego. Prace Instytutu Nenckiego, 23: 1-49.
- DÉVAI G. 1976. The chorological research of the dragonfly (Odonata) fauna of Hungary. Acta Biologica Debrecina, 13 (suppl. 1): 119-157.
- SUMIŃSKI S. 1924. O występowaniu w Polsce *Anax parthenope* de Selys (Odonata, Aeschnidae). Annales zoologici Musei Poloniae, 2: 43-46.
- SUMIŃSKI S. 1925. Materiały do fauny ważek (Odonata) Polski: IV. Ważki zebrane nad Wigrami. Sprawozdania Komisji fizjograficznej, 58/59: 57-60.

Ważki (Odonata) obserwowane nad Zatoką Pucką

Grzegorz TOŃCZYK

Dragonflies (Odonata) recorded at the Puck Bay. – Short text presenting spring aspect of the dragonflies of the Puck Bay. 11 species were recorded of which Coenagrion puella, Ischnura elegans, Erythromma najas, Enallagma cyathigerum and Orthetrum cancellatum breed in salty waters of the Puck Bay.

Siedliskiem, w którym ważki rozwijają się najchętniej są różnego typu słodkie wody śródlądowe. W wodach słonych i słonawych stwierdzane są rzadko ale regularnie (CORBET 1999, LINDBERG 1948, MIELEWCZYK 1970). Wiele gatunków wykazuje dość dużą odporność na zasolenie sięgające 10 ‰ (LINDBERG 1948). Stąd mocno wysłodzone

ISSN 1733-8239

Odonatrix

Biuletyn Sekcji Odonatologicznej Polskiego Towarzystwa Entomologicznego
Bulletin of the Odonatological Section of the Polish Entomological Society

Rok 2, numer 2 (lipiec 2006)

Polskie Towarzystwo Entomologiczne – Sekcja Odonatologiczna
Zakład Zoologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie